

1946. december 2. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: Petőfi S.: Honfidal c. költeménye.*Nevelési cél:* A fiatal szív rajongva vallja be szeretét a haza iránt, mely már az önfeláldozásig szárnyal.*Vázlat.*I. *Előkészítés.* a) Számonkérés.

b) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.* a) A Petőfiről tanultak felújítása.

b) Áthajlás a költeményre. Mit érzett a 21 éves Petőfi?

c) A költemény bemutatása.

d) A költemény által keltett élmények megbeszélése.

e) A költemény gondolatesoportonkénti tárgyalása.

A haza iránti nagy szeretet.

Ha templom a kebel, oltár benne a haza képe, amit ledönt, hogy álljon a haza oltára.

Utolsó szava is: Aldás a honra!

A hazaszeretet nem vásári kiállást kíván!

Mindig lelkünkben él, ha titkon is.

Akkor fokozódik, ha bajba jut hazánk!

A hazára üríti poharát s új fényt esd rája.

Könnyezve üríti poharát féltve-féltett honáért.

f) A költemény egészben való olvastatása.

g) A költemény tartalmának elmondatása.

h) Elmélyítés. Petőfi későbbi költészetének alaphangja már itt felismerhető.

III. *Összefoglalás.*

1946. december 1. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: Az Északnyugati Kárpátok.I. *Előkészítés.* a) Számonkérés, a mult órán tanultak felújítása, számonkérése rövid kérdésekre, majd összefüggően.

b) Áthajlás. Milyen vidékeit, tanultuk már a Kárpát-medencének? Most a Kis-Alföldtől és Dunántúltól északra eső területre megyünk, azzal ismerkedünk meg! Ez a táj sokban különbözik az eddig tárgyaltaktól. Legelőször is nem sík, alföld, nem is dombos vidék, hanem hegyes, magasabb hegyek is vannak rajta. A hegyeket csaknem mindenütt erdő borítja. Milyen szép látvány ez nyáron! A hegyek között szép völgyek húzódnak, amelyekben kristálytiszta patakokcskák esörgedeznek. Elmenjünk hát erre a vidékre?

c) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.* a) A Kárpátok hegyvidéke. Mi határolja a két magyar medencét északról és keletről? Hol a legszelesebb a hegyvidék? Hol a legkeskenyebb? Ezen az alapon hány részre osztható? Milyen hegységek találhatóak északnyugaton? Milyen szoros és hágó vezet át rajtuk?

A Kárpát-medencét Pozsonytól Orsováig a Kárpátok hatalmas hegyrendszere veszi körül. Kerekén 1400 kilométernyi hosszúságban terjed a Dunától a Dunáig. Két széles, nagyterületű vidéke van. Egyik az Északnyugati Kárpátok, a másik Délkeleti Kárpátok vagy röviden Erdély. A kettőt összekötő keskenyebb rész az Északkeleti Kárpátok vonulata.

b) Az Északnyugati Kárpátok. 1. Helyzete.

Az Északnyugati Kárpátok vidéke a Kárpát-medence északnyugati részén terül el. Határa a Kis-Alföld, a Duna és a Nagy-Alföld, nyugaton és északon csaknem mindenütt a hegyek legmagasabb gerince. Keletről az a nagy völgy határolja, amelyet a Tapoly és a Bodrog jellőnek meg. Nagysága a Nagy-Alföld területének a fele. (Részletösszefoglalás: tábla, füzet.)

Az Északnyugati Kárpátok több vonulatból állanak. Az egyes vonulatok tagjai, mint a lánc szemei, egymásba kapcsolódnak rendszerint. Ezért nevezzük ezeket a hegysorokat vonulatoknak. Az Északnyugati Kárpátok legkülső, homokkőből (szemléltetés) fellépített tömegének részei: a Magyar-Morva Határhegység, a Nyugati Beszkidék, az Osszus és a Babiagóra. Délnyugatról északkelet felé egyre magasabbá válik. Legmagasabb csúcsa a Babiagórán van. Szabályos, egymással párhuzamosan futó hegyláncokból áll. Gömbölyded, cipóalakú tagjait lankás hegyoldalak jellemzik. Átjáró alig van rajta. (Térkép!) Legjelentősebb a Vlára-szoros és a Jablonka-hágó. (Részletösszefoglalás.)

Befelé haladva kevésbé szabályos, kristályos kőzetekből álló hegységek következnek. Ezek a hegyek nem annyira hosszanti kiterjedésben jelennek meg, inkább tömegekben. Mint hatalmas tömzsök, magok, össze nem függő tagokban helyezkednek el egymás mellé. Két hatalmas övben húzódnak délnyugatról északkeletre, majd keletre.

A külső öv tagjai: a Kis-Kárpátok, az Inovec, Kis-Fátra és a Nagy-Fátra. Az utóbbi 50 km-nyi hosszúságban húzódik nyugat-keleti irányban. Itt van a Kárpát-medence legmagasabb csúcsa, a Ferenc József-csúcs (2663 m). Hatalmas tömege különösen délről szép. Meredek fala hirtelenül szökken nagy magasságokba, éles csúcsai (szemléltetés) és csipkézett gerince bámulatra ragadják az embert. Szépségét növelik a bájos tengerszemek. (Egybevetése az alföldi tavakkal!) Legismertebbek a Felkaji-, Poprádi- és az Öttő.

A belső övet a Nagy-Fátra, az Alacsony-Tátra, a Vepor és a Gömör-Szepesi Érchegység alkotják. Az Alacsony-Tátra legkeletibb része a Királyhegy, amely vízválasztó. (A Duna és Tisza vizeit választja el egymástól. (Részletösszefoglalás.)

Az eddig tanult tömegeket a Nagy-Alföldtől egy koszorúalakban húzódó vulkánikus (tűzhányó) hegyvonulat választja el. Ez az Osztrovszki-val kezdődik és a Magyar Érchegységen át a Börzsöny hegységben folytatódik. Következő csoportja a Cserhát, Mátra és a Bükk. Kelet felé az Eperjes-Tokaji Hegysorral végződik. A koszorú valamennyi tagja, csaknem egy-

magasságú, határozott irányuk nincsen, csak itt-ott látni rajtuk egy-egy gömbölyű hegyhátat vagy tetőt. (Részletösszefoglalás.)

A hegyrendszer egyes részeit folyóvölgyek választják el egymástól. Arculatán a mélyebben fekvő medencék növelik a változatosságot. Ilyenek a Vág völgyében a lipitói-, Árvában az árvai-medence. A Nyitra folyó a privigyeyi medencén folyik át. Szép medence a Tátrák keleti oldalán a szepesi-, a legnagyobb pedig a gömör-kishonti-medence. (Részletösszefoglalás.)

c) Táblai rajz: Az Északnyugati Kárpátok egyes vonulatait lerajzoljuk (a tanulók a füzetbe), feltüntetjük benne a nevezetesebb völgyeket és medencéket is.

III. *Összefoglalás.* Rövid kérdésekre válaszolva, összefoglaljuk a tanultakat, majd valaki összefüggően mondja el.

1946. december 1. hete

Általános iskola V. osztály

A tanítás anyaga: *Petőfi: A puszta télen.*

I. *Előkészítés.* a) *Számonkérés.* A mult órai olvasmány (költemény) számonkérése, az olvasmányról mondottak felújítása. A házi feladat megbeszélése és ellenőrzése.

b) *Ráhangelés.* Ránk köszöntött a vált, de nem szívesen fogadott tél. Szép a tél, ha jó meleg szobában töltheti az ember s tele van a kamra, meleg ruhában járhatunk szánkázni, játszani. Falun, városban is szép lehet a tél, ha megvan minden, amit mondottunk. De milyen lehet ilyenkor az alföld, a róna, ahol úgy nyargalhat a szél, mint a versenyparipa? Kérdezzük meg az Alföld költőjétől! Ki felelne jobban, ha nem Petőfi!

c) *Célkitűzés.*

II. *Tárgyalás.* 1. A költemény bemutatása.

A PUSZTA TELEN.

Hejh, mostan puszta ám a puszta!
Mert az az őszt olyan gondtalan rossz gazda:
Amit a kikelet
És a nyár gyűjtöget,
Ez nagy könnyelműen mind elfecséreli,
A sok kincsnek a tél csak hült helyét leli.

Nincs ott kinn a juhnyáj méla, kolompjával,
Sem a pásztorlegény kesergő sípjával,
S a dalos madarak
Mind elnémultanak,
Nem szól a harsogó haris a fű közül,
Mégcsak egy kicsiny kis prücsök sem hegedül.

Mint befagyott tenger olyan a sík határ,
Alant repül a nap, mint a fáradt madár,
Vagy hogy rövidlátó